

VRATA

RUDOLF KRESAL

Lepa dne se more vsakemu človeku pripetiti, da zasovraži svojo najljubšo stvar, da se mu porodé povsem nepričakovane misli, ki pridejo iz nekake nasičenosti do predmeta. Prav pogosto utegne biti v tem začetek neke blaznosti. Človek postane topoumen. Nenehoma mu roje misli le okoli stvari, ki mu je od ure do ure bolj na poti, in potem, povsem iznenada ga objame besna, onemogla jeza, ki ga more privedi do najbolj obupnih ali smešnih dejanj.

Spominjam se znanca, ki je ob pogledu na ročni kovčeg vselej pobesnel. Nekoč je iz obupa, ki mu ga je povzročil glad, postal trgovski potnik in je moral skoro po vsej državi vlačiti kovčege raznih velikosti.

Sprva jih je bil čudno vesel. Vse življenje se mu je na mah izpremenilo. Postal je vesel, poskočen in od sile zgovoren, kakor se dobremu trgovskemu potniku spodobi. S kakšnim veseljem je prvi mesec kakega jutra ali popoldneva pograbil svoje kovčege in smehlja se, poln pričakovanja, odjadral v svojem mahedrajočem površniku na postajo. In kako je v vlaku pazil na svojo prtljago. Vsak trenotek je pogledal svoja dva ali tri kovčege. Bil je kakor iz uma. Eh, pa saj je ž njimi dokaj dobro služil.

V svoj novi poklic se je skušal vživeti na vse možne načine. Ali pozneje se mu je iz neznanega vzroka tako zagrenil, da je kovčege le še z nogami obdeloval, takoj prvi dan pokvaril ključavnice — in jih puščal zato vedno odprte. Pripetilo se mu je, da jih je le prepogosto našel prazne. Poprej so mu bili zlikovci odnašali vsebino s kovčegi vred. Zdaj pa so pobirali iz njih le take reči, ki so se jim zdele vredne kraje. Znanec je moral potem rad ali nerad vlačiti po svetu napol prazne kovčege. Seveda, dolgo to ni moglo trajati.

Nekega dne mu je bilo spet vsega življenja dovolj. Ko je šel z enim praznim in enim polnim kovčegom čez most, je zagnal v navalu jeze ali obupa o belem dnevu oba v reko. Nekaj trenotkov je bil ves srečen, ker se je tako zlahka iznebil zasovraženega tovora. In morda bi bil še kdaj ozdravil od tega sovraštva do kovčegov, ko se ne bi bil tisti, ki je bil prazen, z vprav neumno smešnostjo prekopicaval na valovih in ko ne bi bil kazal najmanjše volje, da bi se potopil na rečno dno. Vznemirjal ga je celo v spanju. Mož je seveda slutno vedel, da je polnega vrgel v vodo le zaradi praznega. V tistem usodnem trenutku na mostu ni prav nič pomislil, da so bile v polnem kovčegu srebrne in železne ure, razne verižice, obeski in zaponke, svilene rute in trakovi, nekaj bosanskih

mlinčkov za kavo in precej žlic iz novega srebra, ki jih je hotel vsiliti branjevcem in ženinom in nevestam na nekem kmečkem sejmu.

Če pomislimo, da je bila vsa ta ropotija poleg jeze na prazni kovčeg precej težka, moramo mlademu možu dati povsem prav, da se je na tako preprost način iznebil nadloge in si nakopal za približno tri tisoč dinarjev novega dolga. Res, njegova jeza na kovčege je bila več kakor upravičena! In če se je časih v svoji besnosti lotil tudi živih stvari, mu tega nihče ni zameril, ampak smo takoj pogledali, ali ne gleda izpod kake klopi spet kak preklicani kovčeg.

Čudno pa je, da ta človek nikoli več ni prijel za nikakršno pametno delo. Bil je izobražen fant. Imel je maturo in znal je pet jezikov, ne všteti domačih treh. Ali službe kljub vsemu prizadevanju in kljub vsem priporočilnim pismom le ni mogel dobiti. — Dejali so, da je imel čudovito smolo. Kot izobražen in pošten človek je pil zelo zmerno. In ženske je imel rad le toliko, kolikor se je zelo rad zaljubil.

Nekega dne je dejal:

„Ko bi bil ženska, bi postal najbrže pocestnica — tako pa se bom moral nekega dne obesiti.“

In se je res obesil.

V njegovi sobi so našli povsem nov kovčeg. Morda je hotel srečo še enkrat poskusiti, pa si je premislil.

*

Vendar, najsi je podobnost sovraštva do kovčegov in vrat taka ali taka — dejstvo je, da morejo biti posledice v danih pogojih precej enake in da sta obe ti dve reči zelo neobčutljivi — dejal bi brezbrizni. Mira, čeprav je to vedela že poprej, je spoznala vso težo neizpodbitnega dejstva šele tedaj, ko se je v svoji besnosti ali obupu z vso silo zaletela v lepa hrastova vrata, ki jih je našla že tretjič zaprta, a je izza njih vselej slišala bolj ali manj vesele glasove.

Oni, za vrati, so nedvomno vedeli, kaj pomeni tak protest, in so se oddehnili. Ne bo je več! so si dejali.

To se je Miri pripetilo včeraj dopoldne. Tega nespametnega dejanja jo je bilo do smrti sram in je ob spominu nanj vselej zardela. Tudi se ob tem spominu ni mogla otresti nekega morečega občutka topoumnosti, dognanosti, tiste nasičenosti do življenja, ki jo dá obup in v katerem napravimo toliko smešnih in strašnih dejanj. Zaznamujemo se z žigom sramote. Tako se nam zdi. In je nam vseeno, kako končamo.

*

O veliki noči je bilo, ko je zadnjikrat stisnila v drobno ročico svoj borni zaslužek, s katerim so jo lepo, z dobrohotnim nasmeškom odslovili. Sprva ni prav razumela, ni mogla razumeti. Saj ni bilo nikakršnega vzroka za odpust. Saj je bila tako tiha, z vsemi tako nežna in pridna za tri — pa jo odpuste na vsem lepem in skomizgnejo z rameni. Nekam čudno lahko je šla po stopnicah navzdol in stopila na cesto. Prazna, ne obupana, le malo začudena. Zdaj pa zdaj je začutila vrtoglavico. Skušala je zbrati misli, a ni mogla. Vse so ji sprti uhajale. Le neki nedoločen občutek, da prihaja nekaj novega, drugačno življenje, jo je poživiljal, ji dajal poguma in ji izvabil celo srečen smehljaj.

„Iskala bom!“ je zašepetala.

In s pravim navdušenjem je pričela hoditi od vrat do vrat, iz sobe v sobo. Kaj vse je videla! Koliko novega je doživela! Hodila je skoro vso pomlad in vse poletje. Dokler ni bila bosa in ji duša od grenkobe ni vztrepetala in ji obup povsem ni zameglil pogleda.

Bilo je včeraj dopoldne, ko je spet potrkala na neka vrata zaman, a je čula izza njih smeh in šepet. Pred očmi se ji je stemnilo, telo ji je vztrepetalo, za nekaj bežnih trenotkov se ji je omračil um, pozabila je na vse in se zaletela v tista zaprta, mrka vrata. Oh, ko bi bila tisti trenotek dobila ljudi, kdo ve, kaj bi storila z njimi. Bila je slepa in brez uma. Iz oči ji je sijala besna maščevalnost.

Ko se je zavedela, ji je bilo, kakor da se je prebudila iz dolgega, težkega spanja. Ni čutila bolečine. Udje so ji bili kakor ohromeli, neobčutljivi. Tisti zamolkli, topi, votli tresk jo je priklical spet v življenje. Nekaj časa je stala vsa otrpla. Potem jo je obšel sram in zbežala je po stopnicah, skozi vrata, skozi nešteta vrata, ki jih ni zapirala, ki so s treskom loputala za njo ali pa se s pridušenim šumom zapirala sama po sebi kakor pošasti. Bleda, razmršena, kakor preganjana zver je planila na cesto, kjer jo je objelo mesto s svojim večnim truščem. Šla je kraj hiš, mimo ljudi z izrazom, kakor da je bila pravkar prejela neusmiljeno zaušnico. Sram, obup, jeza, onemoglost, topa bolečina, vse se ji je mešalo in ji jemalo zadnjo iskrico zavesti. Nenadoma se je pričela opotekati. Ljudje so se začudeno ozirali za njo. Ta ali oni se je tenko nasmehnil, obstal ali zmajal z glavo. — Potem je padla in omedlela.

*

To se je že dolgo pripravljalo. Nikomur ni nikoli potožila o sebi. Bila je nenavadno tiha, ena tistih, ki jim pravimo „dobra duša“. Z ljudmi je bila zmerom prijazna. Otroci so tekali za njo in se ji obešali

na roke. Ona pa se je smehljala, jih spraševala to in ono in jim božala kodraste glavice. Hodila je v cerkev. In če je siromak potrkal na njena vrata, ni nikoli odšel praznih rok.

Zadnji mesec pa se je bila docela izčrpala. Zdaj je že jesen. Zima se oglašča. V Miri pa je vse prazno, vse opustošeno. Siromaki več ne trkajo na njena vrata. Otroci nič več ne tekajo k njej in se ji več ne obešajo srečni na roke. Izogibajo se je. Mira misli le še na neki konec. Zahotelo se ji je dejanja, kakršnegakoli dejanja, le da bi se vsaj malo zavedela, vsaj malo še začutila tisto davno Miro, ki je smehljaje se, tiho in sama hodila skozi svet. Čuti, da postaja od dne do dne bolj topoumna, da se je loteva jedek prezir do sveta. Kdaj pa kdaj stisne nevede svoje drobne roke v pesti in se srepo zastrmi predse. Sovraštvo, maščevalnost sta jo pričela nadvladovati. Vsa ljubezen je splahnela.

In prišel je trenotek, ko je morala nekaj storiti, ko se ni več mogla premagovati. V svojem obupu se je zaletela v vrata. Ah kaj, eden meče od sebe kovčege, drugi se zaleti v vrata, tretji ukrade vpričo orožnikov par čevljev, četrti izmeri svoj vrat. V vsem tem je zmerom samomor, čudna, nesmiselna maščevalnost, le da je enega stanja konec in človek vsaj malo pozabi krivico, ki se mu godi na njegovem telesu, in se sprostí ter preide v skupnost ali v grob. Vse to je v naravi stvari, dogajanja v njih. Temne sile se kopičijo, dokler ne plane iz njih en sam plamen, ki je pri posamezniku majhen in smešen, nesmiseln, v skupnosti vseuničujoč in veličasten. —

Že dolgo časa jo je spravljal v obup nepremagljiv občutek, da imajo vsa vrata v sebi nekaj groznega, odbijajočega, da ji vsaka za sebe groze in ji krohotaje se šepečejo, naj le pritisne na kljuko, naj poskusi, naj odpre, saj tako ne bo nič opravila.

In Mira je stala časih dolge minute, po pol ure pred vrati, ki se jih ni upala odpreti. Hodila je mimo njih, sem in tja — dokler ni planila, močno potrkala in se osupla znašla pred kakim vljudno smehljajočim se človekom, ki ji je spet pokazal druga vrata.

In tako dalje, zmerom: dalje.

*

Po padcu na cesti jo je stražnik odvedel domov. Izpahnila si je bila nogo. Nekaj dni je ležala. Kdaj pa kdaj je pogledala k njej gospodinja. Obiskal je ni nihče. V njeno sobo je prihajala le gospodinja. Prinašala ji je čaj in kruh in vselej je dejala:

„Tega vam ne bom zaračunala. Od gladu ne morete umreti!“

Mira je prve dni molčala. Kaj naj bi bila dejala gospodinji, kateri je bila dolžna že tri mesece za sobo. Na nočni omarici je ležal račun. Mira ga ni mogla prebrati. Številke so ji plesale pred očmi, kakor da so z gosto meglo pokrite. In gospodinja je ta kos papirja vselej, kadar je prinesla kruh in čaj, primaknila tako, da je zašumel. Miri je bilo, kakor da vpijejo številke, naj plača, plača, da bodo imele mir.

Potekel je teden. Mira je hodila po sobi gor in dol in premišljala, kaj ji je storiti. Spet je stopila v sobo gospodinja. Ali to pot brez kruha in čaja. Vprašala je:

„Torej, gospodična! Kaj mislite storiti?“

Mira je skomizgnila z rameni.

„Denar potrebujem, to sami veste!“ je dejala gospodinja. „Pokojnine nimam nobene. Živim le od te sobe in od pomivanja. Odpovedati vam pa tudi ne morem, ker ste mi toliko dolžni!“

„Zdaj nimam!“ je zašepetala Mira. „Ne morem!“

Ali gospodinjinje potrpežljivosti je bilo tudi konec. — Saj je Miri pomagala, kolikor je le mogla. Celo molila je zanj. Časih sta hodili skupaj v cerkev. — Zdaj pa je zardela, udarila z nogo ob tla in zavpila:

„Potem pojdite na cesto!“

Obrnila se je in z vso silo zaloputnila z vrati.

Mira je mirno vstala in se zastrmela v vrata.

„Ah, tako!“ je dejala polglasno. — Zavrtela se je na peti, vzela klobuk in plašč ter se odpravila z doma, kakor bi se prav nič ne zgodilo.

*

Bil je zadnji poskus pred smrtjo, pred tisto usodno odločitvijo, ki vzame človeku sleherno nado, da bi se še kdaj mogel povrniti v mirno življenje in šel po cesti, kakor jih hodi tisoč in tisoč, bolj ali manj miren, skrbeč le za svoj živi dan, zaposlen z delom, o katerem sicer zelo malo ve, komu koristi ali ne koristi — a ga izvršuje, le da mu ni treba poginiti, da more poravnati svoje majhne račune in mirne duše občevati z vsakdanjimi ljudmi.

In spet je hodila od vrat do vrat s strahotno nado — zdaj zdaj pridem do zadnjih. Čutila je, da danes mora priti do odločitve, da je zadnjič, ko odpira in zapira vrata — z neskončnimi upi in z rastočo mržnjo.

Nikoli pozneje se ni mogla spomniti tiste ure, ko je nevede obstala pred *zadnjimi* vrati, ko se je vsa tista sila, ki jo je gnala od poslopja do poslopja, porazgubila in se ji je vse, prav vse uprlo.

Bil je že pozen popoldan, ko je obstala pred njimi, strmeča, vprašujoča, izpraznjena, blizu blaznosti. Bila so lahka, svetlorjava pisarniška

vrata. Ena tistih vrat, ki so ji govorila vsak dan iste besede, dobre, vljudne, tolažeče besede, vsak dan isto povest:

«O, le odpri nas! Vsak, kdor hoče v življenju kaj doseči, se mora pokoriti nam. Vse je tako narejeno, da se nas mora odpirati. Nikomur, prav nikomur nismo odprta na stežaj. Smo molčeče čuvarice reda in gluhoneme priče tega življenja. Razodenemo se le tistemu, ki ima v sebi silo, da nas zasovraži in zlomi naš nam dani odpor za ceno lastnega življenja. Kdor nas dobro pogleda, vidi v nas le posmeh. Le posmeh zato, ker pade že pred nami na kolena, še preden ugleda našega gospodarja.

Odprla si nas že tisočkrat. Poskusi nas odpreti še tisočkrat prvič! Morda te čaka prav za nami sreča. Kaj veš!

Poznaš nas. Poskusi! Me ničesar ne obljubljam. Do našega praga in tečajev je pot slehernemu svobodna. Poskusi! Za nami jih je še mnogo. Morda jih je za tebe, ki si majhna in drobna, siromašna in ne preveč lepa, še neskončna vrsta. Poskusi! Ne boj se nas!

Ah, da. Ti že vse veš, vse poznaš. Nočeš nas več odpreti. Potem ne boš morda vrat nikoli več odpirala sama. Ali če jih boš, potem boš vedela, da jih ne boš odpirala več zaman. Zdaj že tako dobro poznaš stopnišča, veže in hodnike, kjer nas je toliko, da moramo imeti na sebi številke kakor natarjari in postreščki, da se kdo ne zmoti. O, veliko nas je. Zmerom več nas je.

Ne zameri, morda si ti drugačna. Ali zdi se nam, da bi ti tudi bila ena tistih nafrfranih gospodičen, ki so takole kje, kjer je veliko vrat, nepopisno lepo domače in srečne, če morejo tekati v belih bluzah in kratkih krilih, v svetlorumenih nogavicah in tenkih čevljičkih z listinami v rokah od vrat do vrat, od načelnika do načelnika. Dà, to je zelo lepo. In kako loputajo z vrati in kako hite, vihaje nosove, ker je tako imenitno hoditi skozi veliko, veliko vrat mimo raznih gospodov in mimo ure čakajočih ljudi, tistih majhnih, od krute potrpežljivosti vase zgrbljenih ljudi, ki se jim prošnja ali bolečina bere z obrazov že na cesti, še preden pridejo do velikih, težkih, z železom obitih vrat.

No, kaj stojiš — tako klavrno, tako zamišljeno? Čudna si danes. Kaj se tako grenko nasmijaš sama sebi? — Odpri, odpahni nas! — Ali pa se, če si dobra in pohlevna — kaj ne da si . . ., le malo upri. V tečajih nič ne škripljemo. Zaradi nekih živcev nas vsak teden, ob sobotah, lepo, previdno namažejo kakor majhne otroke, če se jim koža vname. O, za nas je dobro preskrbljeno do smrti. Morda odtod naš mir, morda odtod naša dobrohotnost, da nič ne grizemo. Odpri! — In potem, potem, za nami odpreš še dvoje, troje, četvero vrat. Vsa vrata so enaka:

Ustaviš se šele pri petih. A ne daj bog, da bi nanje potrkala ali jih hotela celo sama odpreti. Tam, pri tistih petih vratih zavisi že skoro vse od vljudnosti, obnašanja in kako se človek nasmehne. Seveda, ti si od sile nerodna. Misliš, da se ti bo *on* nasmehnil — in da *on* ve, kako je s teboj, kako trpiš že pol leta. Beži. Beži. Nič si ne domišljaj, da kaj trpiš. Lahko pot do teh vrat ne boš imela. Odpirala boš zmerom bolj plaho, a ko prideš do petih, boš že trepetala kakor mlada prezeblja srna po deževni noči. Revica. In ti sluga odpre peta vrata in javi:

„Mira Černigoj!“

Takrat boš mahoma pozabila, čemu si prišla. Niti svojega imena se ne boš mogla spomniti. Lep ali pa samo debel gospod te povpraša:

„Česa želite, gospodična?“

In ne boš našla besede. Spoznali te bodo za topoumnico. V kolenih te zaboli, govoriti pozabiš, nekaj zajecljaš in — kaj bi. Saj vemo, kako se je prosečemu človeku težko naučiti dostojno in pravilno občevati z gospodo, zlasti če je tak človek kolikor toliko razumen. Vemo tudi, da prvi mesec nisi bila tako plaha. Tudi jecljala nisi. Govorila si kakor kaka slavna pevka, kakor tisti nesrečni trgovski potnik prve tedne, ki je iz železne ure znal — ker je moral — narediti srebrno ali najmanj posrebreno, čeprav je bilo pravo jeklo. Potem, ko je spoznal, da je v današnjem svetu moč besede prav za prav laž, mu je usehnil ves pogum iz strahu, da bi to njegovo spoznanje utegnil kdo odkriti na njegovi lastni koži. Ob tej priliki je tudi spoznal, da mora igralec, če hoče uspeti v svoji igri, avtorju brezpogojno verjeti. Tisti potnik pa ni imel najmanjšega talenta, da bi do konca svojega življenja, to je do konca svoje igre mogel vztrajati pred samim seboj z dejstvom, da jeklo ne more biti srebro. Padel je, kakor morajo pasti vsi tisti igralci, ki po svoji boljši vesti ne morejo zaupati svoje duše lažnivcu. Zato je že kar najbolje, da se obrneš in greš. Iz sebe lepotice kar tako ne moreš napraviti in da bi iz tega svojega siromaštva govorila kakor kaka slavna pevka, tudi ne moreš. Sposobna si, da se vsemu upreš in pričneš kleti. Nemara je gospodinja le imela prav, da pojdi na cesto. Hm! — Težko je, ker hočeš biti po zakonu poštena. Ali nam se zdi, da je že prepozno. Nabralo se ti je toliko obupa in prišla si do tako poraznih spoznanj, da ti bo nemogoče še koga ubogati. Še Bogu se upreš. Vse to je posledica obupa, strahu, da te ne vržejo ven, skozi dvoje, troje, petero vrat, ko si čakala na sprejem eno, dve, tri ure, ves mesec.

Kaj mečkaš v roki? Pismo!

Glej, kako si nerodna. Priporočilno pismo vendar ne sme biti zmečkano. Eh! Hehe! Me vemo, kako je s takimi priporočilnimi pismi.

Menda ti že tudi veš, dušica, ko ga tako maličiš. Običajno so napisana kar med vrati, ali vsaj tako, kakor da so med vrati napisana. Napodile bi lopova, ki piše tako pismo, kakor bi olupke metal v koš.

Vidiš, me vse vemo. In če se kdo zaleti v nas, saj razumeš, ni nikomur veliko pomagano. Nas je treba sneti. Sicer pa je tvoje sovraštvo proti nam zelo razumljivo. Odprla si že tisoč vrat — a vse zastonj. He, ko bi bila ti videla tistega obupanega trgovskega potnika, kako nas je on odpiral. Sprva se nam je že oddaleč smejal, postavil pred nami kovčege lepo na tla, si popravil suknjič in samoveznico, si pomel roki in se še pogledal v zrcalo, da si je mogel otreti oči. To je važno. Ti pa prihajaš zmerom objokana. A usmiljenje je na mestu le tam, kjer pričakuje tisti, ki ga daje, korist. No, tisti potnik se je tega prav dobro zavedal. On je vobče živel prvi mesec v veri, da je bil kot trgovski potnik koristen vsemu človeštvu. Med najhujšo ploho mu je v dušo sijalo solnce. Dasi zmerom suh kakor cerkvena miš, je obiskoval ljudi, ne kakor da je od njih česa pričakoval, ampak hodil je k njim kakor pomlajen Božiček v moderni obleki. O da, kako se je potem, že drugi mesec povsem izpremenil. Ves zalet ga je minil. Bil je videti kakor vrabec v kletki. Tudi njega se je lotila topoumnost. Kovčege je metal pred vrata in dolgo hodil mimo njih sem in tja, preden si je nadel za vstop potreben izraz. Ž njim je bilo prav tako kakor s teboj: prišel je do vrat, tam je na mah obupal, čez nekaj časa jih je nasilno odprl, pred človekom se je spet zbral — ali prijaznega glasu od sebe ni mogel dati. Svoje blago je brez uvoda ponudil — in če so le odkimali, je zaloputnil vrata in preklinjaje odšel.

Pričel je pisati prošnje. Prošenj je kar deževalo.

Kaj gledaš tako brezumno? Dà, dà, že vemo. Napisala si jih sto pet in trideset. Včeraj si na predzadnjo prejela odgovor. Strela božja, napisati sto pet in trideset prošenj in dobivati potem odgovore:

„Trenotno so vsa mesta zasedena. Obdržali Vas bomo v evidenci. Pošljite fotografijo in priložite znamko za tri dinarje. — Z najodličnejšim spoštovanjem . . .“

Je res hudo. Saj niti tisti vase zaljubljeni trgovski potnik ni prejemal lepših, pa je svojim osmim jezikom, ki jih je znal govoriti in pisati, dodal še dva, ki ju je poznal samo po imenu. Naš sluga je nesel davi skozi nas tako velik kup odklonjenih prošenj, da je klel. Kajpak, on je samo sluga, torej tako rekoč bedak, in ker nas ni mogel odpreti in spraviti sebe s kupom dovolj naglo na pošto, nas je z vso silo odsunil, da smo počile. Saj vidiš, da smo malo počene. Vsekakor pa vlada v življenju čudovit

prav. Ali misliš, da ima gospodar zaradi počenih vrat kaj škode? — Kaj še! Čuj! Slugo je takoj na licu mesta odpustil in najel namesto njega neko lepo dekle, ki je le toliko oblečeno, da ni nespodobno. To je prvi del dobička. Drugi del je pa ta, da je sluga imel šest sto dinarjev na mesec — dekle pa ima le tri sto dinarjev. Hehehe! Kdo nam more očitati, da ne znamo izkoriščati teorije o akumulaciji kapitala. Hehehe!»

Mira se je obrnila in počasi krenila proti izhodu. Proti *izhodu*. Nikoli poprej ni mislila na kak izhod. Zdaj pa so vrata zanjo umrla. Iz kotov hodnika se je plazil že mrak. Vsa vrata so se potopila nekam daleč v nepremičen mir. Vsak up, da bi jo za kakimi vrati mogla doleteti še sreča, je odvrгла z besnostjo, kakor tisti njen obešeni brat kovčega v vodo.

Le od daleč, od daleč nekje, od tistih zadnjih vrat je prihajal pridušen šepet:

„Le pojdi, Mira! Pojdi! — Saj je vse tako negotovo. Sicer pa, ali je vedel tisti trgovski potnik, da mu navsezadnje tudi polnega, zadnjega kovčega ne bodo okradli? Šel je, kakor ti. Bil je že tako naveličan kovčegov in vsega, do smrti utrujen, da bi ga bil utegnil tatovom celó sam nastaviti in jih skrivaje opazoval, kako bi se ga lotili. Vse zadnje tedne si hodila od vrat do vrat, kakor da si prosila, naj te vržejo ven, da bo vrat, vseh vrat čimprej konec. Da prav za prav ne maraš več nikake službe, prav ničesar, le nekega konca, konca, konca.“

Tik pred izhodom se je ustavila.

„Kaj, če poskusim — še enkrat? . . . In če me prav za tistimi vrati doleti sreča! . . .“ sta jo ošinili misli, da je vztrepetala, kakor da jo je oplazil razbeljen železen bič.

„Ne!“ je vse zavpilo v njej.

„Dalje! — Ven! — Stran odtod! — Vse je prekleto!“

Vrata so zaloputnila, da se je hiša stresla, po vseh hodnikih je votlo odmevalo in v vseh oknih so zazveneale šipe.

Mira se je sama prestrašila. S sklonjeno glavo je šla dalje. V njenih očeh pa je bil mir. Bilo ji je, kakor da se je pravkar rešila nečesa strahotnega. — In če bi jo tam, za tistimi vrati le doletela sreča? — Kako čudno je polje tedaj, kadar se ga nebo prepozno spomni.

*

Jesenski dnevi teko skozi enolično življenje. Sivo nebo, hladne, suhe ceste. Mesto je lepo. Tu pa tam je drevo, na katerem žari rdečerumeno listje. Izprememba je — ne smrt! Čudovita izprememba sap.

„Moje si, življenje! — Vse, kar je v tebi prekletega, preklinjam. Moje si! —“

Mira stoji pred velikim zrcalom in se nasmiha sama sebi, svoji krasni podobi, vitkemu telesu, po katerem ji drsi njena bela, tenka roka. Prsti drhte.

„Moje si!“ šepče.

Ustnice se ji bližajo zrcalu. Steklo se rosi. — Kako hladen je poljub. In z rastočim mrakom se ji razboleva srce.

„Vse, le ne poginiti!“ šepče z vročičnimi ustnicami. — „Vse, kar koli — le ne umreti.“

Z obupno kretnjo si je z obema rokama segla v goste plave lase in se spet skušala zbrati. Zakaj od sekunde do sekunde se je razblinjala v nič.

Potekali so ji zadnji dnevi med smrtjo in življenjem.

Brez misli, z blodnimi očmi stoji sredi sobe z eno samo željo, da bi se nekaj pripetilo, da bi se ž njo nekaj zgodilo, da bi ji v dušo posijalo svetlo sonce, da bi se za vselej rešila črnega obupa — ki ji vsiljuje podobo velike, zelene vode, mirne, tihe, vabeče vode, na kateri zdaj pa zdaj pljusne in se spet vse umiri.

„Ne! Ne!“

Zgrudila se je na divan in s skrivenčnimi prsti grabila po blazinah, vila z glavo v naslon in ječala kakor človek, ki zadnjo uro od bolečine ne more izgubiti zavesti, ko se z vsemi silami hoče oprijeti še zadnjih minut, a mu uhajajo, uhajajo, uhajajo.

V poznem mraku se ji je telo streslo od joka.

*

Cerkev je prazna. Žive duše ni več v njej. Skozi visoka okna ne pada v temo več svetloba. Prav na vrhu šip temni zadnji odsev ugašajočega dne. Temno je. Povsod je temno. Le pred velikim oltarjem gori oljnata svetilka. Na pozlačena vrata tabernaklja padajo krvavordečkasti žarki in se odbijajo v Mirine oči, v svetle, zamaknjene oči.

Mira gleda v vrata tabernaklja, v zlató, v vrata . . .

„O, ali ne bo konca, konca! — Klečim in trkam spet na vrata, plazim se po kolenih k *Njemu* — a vrata se ne ganejo, se ne premaknejo v svojih tečajih! — Kdo bo sodil mene, prekleto bogokletnico! — Ti? — Ti?!“ . . .

Skozi vso cerkev plavajo tresoči se zvoki jekla in zvonovine. Osem je ura. Mira kleči in gleda nepremično predse. Ničesar ne sliši. Sproščena je. V prsih se ji je zlomil zadnji odpor. Bolečina se ji je porazgubila.

V cerkev je stopil cerkovnik in zarožljaj s ključi. Z majhno lučjo je posvetil okoli sebe in krenil proti velikemu oltarju. Spet je zarožljaj s

ključi. Ali Mira se ni genila. Stopil je k njej in se na lahno doteknil z velikim ključem njene rame.

Miro je zazeblo. Prestrašena je planila kvišku.

„Gospodična, zapreti moram!“ je dejal polglasno.

V krvavordečkasti svetlobi večne luči je videla star, porasel obraz, dvoje dobrih oči. Nenadoma je zašepetala:

„Dobro zaprite! — Le dobro — zaklenite!“ in zbežala je proti izhodu. Pred vrati pa ji je spodrsnilo in je padla. Cerkovnik ji je pomagal vstati.

„O, hvala!“ je dejala in se mu v trenutku nasmehnila kakor zapeljiv angel. — „Le dobro — zaklenite, da vam *ga* ne ukradejo!“ je dostavila smehljaje se. To je bil srečen, sproščen smehljaj. In kakor da se je videla v zrcalu, je ohranjala ta smehljaj. Bil je ključ v novo življenje. Smehljala se je vso pot do doma.

*

„Zdaj bo vse dobro! — Vse bo dobro!“ je govorila sama s seboj pred zrcalom in se opazovala. Nikoli poprej se ni sama sebi zdela tako lepa, kakor nocoj, ko ji je iz svetlih oči sijala neomajna odločnost.

„Kako — čuden — *Si* — Bog!“ — je spet izpregovorila — počasi, besedo za besedo poudarjajoča. Pa so se ji črte v obrazu bolešno zvile.

„Ne! Nikoli več!“ je siknila skozi zobe in stresla z glavo, da so ji skodrani lasje padli na čelo. V tem uporu so ji zažarela lica in zasijala je od lepote.

„Ne! Kako čuden — *Si!*“

Sklonila je glavo in zamrmrala:

„Moj Bog. Moj dobri Bog.“

Pogledala se je kakor žalosten otrok.

*

Ure teko.

Deset. Enajst. Polnoč.

Mira postopa.

„Tako bom postopala zdaj večer za večerom, noč za nočjo. — Nekega dne pojdem v bolnico.“

Mira premišljuje, hladno, preračunljivo. V njej je vse ubito.

„Kako čuden — *Si!*“

Ta misel je že čuvstvo. Ostane ji do smrti.

Hodi sem in tja, gor in dol, dol in gor. Čas poteka. Za okni so že davno pogašene vse luči.

Pred njo se razprostira trg. Okrog in okrog so visoke hiše. Desna stran je potopljena v senco. Na levi je cerkev, velika, v mesečini se kopajoča cerkev. Sredi trga je spomenik. Strašen jezdec z izdrtim mečem.

Na tistem kamnu bi moral biti nesrečni trgovski potnik v podobi obešenca. Zakaj, kdor je hotel zmagovitost in grozo upodobiti z mečem in konjem, za katerim drvi truma mrkih jezdecev, bi moral biti previdnejši glede na vse nočne pohajkovalce, ki se znajo smejeti zgodovini, nikoli drugačni od njihovega življenja.

PORTUGIŠKI SONETI

ELIZABETA BARRETT-BROWNING

Iz angleščine prevedel Alojz Gradnik.

I

Njega dni sem razmišljala, kako je pel Teokrit
 o sladkih letih, o dragih in zaželenih letih,
 ki se zde, da sleherni od njih, z dobrotno roko,
 prinaša darila umrjočim, starim in mladim.
 In ko sem tako sanjarila v njegovem starinskem jeziku,
 sem videla skozi svoje solze, v zapovrstnih prikaznih,
 vsa sladka, bridka leta, tuge polna leta,
 tista iz mojega življenja, ki so me zasenčila,
 drugo za drugim. In ko sem tako plakala,
 sem nenadoma začutila, da se je skrivnostni lik
 zganil za menoj in me prijel za lase.
 In ko sem kljubovala, je velel neki glas:
 „Ugani, kdo te zdaj drži?“ „Smrt“, sem rekla.
 Ali srebrni glas je zazvenel: „Ne Smrt, temveč Ljubezen.“

2

Na vsem božjem svetu je samo trojica
 čula to besedo, ki si jo izrekel: On sam,
 Ti, ki si govoril, in jaz, ki sem poslušala.
 In eden od nas je odvrnil — Bog je bil — in je obložil
 s takó črnim prekletstvom moja veka,